

НАТО без Америки

Чи зможе Північноатлантичний альянс існувати без чітких і переконливих американських зобов'язань?

Організація Північноатлантичного договору (НАТО), найуспішніший військовий альянс в історії, сьогодні сильна як ніколи. Масштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року наголосило на збереженні значення і цінності НАТО, після чого до цієї організації увійшли дві нові боєздатні країни – Фінляндія і Швеція. І хоча Росія продовжує втрачати солдатів, зброю і довгострокову економічну стійкість, саме Україна, а не НАТО, приймає на себе російські удари.

А що в майбутньому? Європейські лідери розуміють, що у Дональда Трампа є солідний шанс виграти на президентських виборах у США в листопаді, і що його повернення до влади поставить під сумнів довгострокові зобов'язання цього ключового учасника НАТО, а також переконливість гарантій безпеки, які роблять Альянс настільки сильним.

Справедливості заради варто зазначити, що колишній президент висловлював частково обґрунтовані претензії. Після вторгнення Росії до Криму 2014 року всі члени НАТО пообіцяли збільшити витрати на оборону щонайменше до двох відсотків національного ВВП до 2024 року. Два місяці тому генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг оголосив, що – вперше з моменту народження блоку в 1949 році – європейські країни-члени колективно досягнуть цього цільового рівня. Однак це стане можливим лише завдяки кільком країнам (як правило, розташованим поруч із російськими кордонами), які витрачають на оборону більше, ніж встановлена для них квота.

На сьогодні 13 країн НАТО не дотримуються норми витрат у два відсотки

Якщо конкретизувати, на сьогодні 13 країн НАТО (загалом до альянсу входить 31 країна) не дотримуються норми витрат у два відсотки. І Трамп знову ставить під сумнів їхню надійність як союзників. Він задається питанням: якщо вони так сильно бояться

Росію, чому вони не хочуть витратити два відсотки ВВП на власну безпеку? Майже всі європейські лідери розуміють, що витрати потрібно збільшувати. Нещодавній провокаційний жарт Трампа – нехай росіяни «роблять усе, що хочуть», з тими країнами, які недоплачують (зрозуміло, ці країни розташовані найближче до російських кордонів) – змусив багатьох європейців замислитися над тим, якими можуть бути для них наслідки другого президентства Трампа. Чи зможе НАТО й надалі існувати без чітких і переконливих американських зобов'язань?

На початку квітня під час святкових церемоній, присвячених 75-річчю Альянсу, Столтенберг запропонував створити п'ятирічний фонд для України розміром 100 млрд євро, який не залежатиме від результату виборів 2024 року в США. Але, крім України, у європейців викликає тривогу відсутність у них самих необхідної готовності, і тому голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн запропонувала заснувати посаду єврокомісара з оборони.

Це буде далеко не перший амбітний план, реалізований європейськими лідерами за останні роки. Під їхнім керівництвом було швидко проведено вакцинацію під час пандемії COVID-19, надано надзвичайну допомогу урядам країн, які її потребували, а після лютого 2022 року було ініційовано дорогу і складну програму ліквідації залежності від російських поставок енергоресурсів. І все це було зроблено на тлі прийому рекордної кількості біженців, які почали прибувати приблизно десять років тому.

На посилення ролі ЄС в оборонній і промисловій політиці знадобиться років десять або більше

Якщо вони змогли зробити все це, тоді чому б їм не захистити європейську безпеку від Трампа, проводячи незалежну, добре скоординовану європейську оборонну промислову політику, яка підтримуватиметься бюджетом ЄС і спільним ринком? На жаль, є три причини для скептицизму (принаймні в короткостроковій перспективі).

По-перше, посилення ролі Єврокомісії в оборонній і промисловій політиці потребуватиме часу на розробку необхідних заходів та їх реалізацію. Цей процес, безсумнівно, буде вкрай складним, а запропонований план наštтовхнеться на заперечення з боку

національної влади, яка не бажає здавати контроль над цією політичною сферою. Йдеться насамперед про ті країни ЄС, які побоюються, що Франція (давній прихильник ідеї колективної європейської оборони та на сьогодні єдина країна ЄС з ядерною зброєю) матиме найбільший вплив на формування політики безпеки на континенті.

По-друге, ЄС зберігає глибоку залежність від американських систем озброєнь, доступу до американської розвідінформації та від тієї провідної ролі рушійної сили, яку Америка відіграє в питаннях операційної взаємодії країн НАТО. Збереження загрози з боку Росії може переконати багатьох європейців збільшити витрати на оборону, підвищити потенціал розвідки, наростити розміри армій. Проте на завершення цих процесів знадобиться років десять або більше. А нагальні загрози не дозволяють витратити стільки часу на перехідний період.

*Уряди деяких
європейських країн з
радістю виберуть союз із
Трампом, а не
поглиблення зв'язків з
іншими країнами ЄС*

Нарешті, уряди деяких європейських країн з радістю виберуть союз із Трампом, а не поглиблення зв'язків з іншими країнами ЄС. Як очевидні приклади можна навести прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана і прем'єр-міністра Словаччини Роберта Фіцо, а найближчими роками ми, можливо, побачимо, як і інші країни ЄС (системно більш значущі) виберуть уряди дружніх до Росії популістів. Прем'єр-міністерка Італії Джорджа Мелоні непохитно підтримує Україну, але ситуація може змінитися, якщо Трамп повернеться в Білий дім. А якщо Марін Ле Пен нарешті стане президенткою Франції 2027 року, тоді тісніша координація з Трампом стане можливою навіть у Єлисейському палаці, хоча там традиційно прагнуть зробити зовнішню та оборонну політику Європи більш незалежною.

Після листопадових виборів у США залишиться одне довгострокове питання. Якщо Трамп програє, чи помре разом із його політичною кар'єрою прагнення Америки проводити ізоляціоністську, транзакційну зовнішню політику? Або ж нові покоління виборців (які недостатньо старі, щоб пам'ятати про ту міжнародну роль, яку – на краще чи гірше – США відігравали в період з 1945 до 2008 року) змінили ставлення американського суспільства до ідеї «глобального лідерства», якого колись вимагали і демократи, і республіканці?

Якщо це так, тоді європейські дебати про безпеку на континенті не закінчаться навіть у разі перемоги Байдена.

(c) Project Syndicate 2024

Ян Бреммер

Ян Бреммер (Ian Bremmer) – американський політолог, президент і засновник дослідницької та консалтингової компанії з політичних ризиків Eurasia Group, а також засновник медіакомпанії GZERO Media, член виконавчого комітету Консультативного органу ООН високого рівня зі штучного інтелекту.

